

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

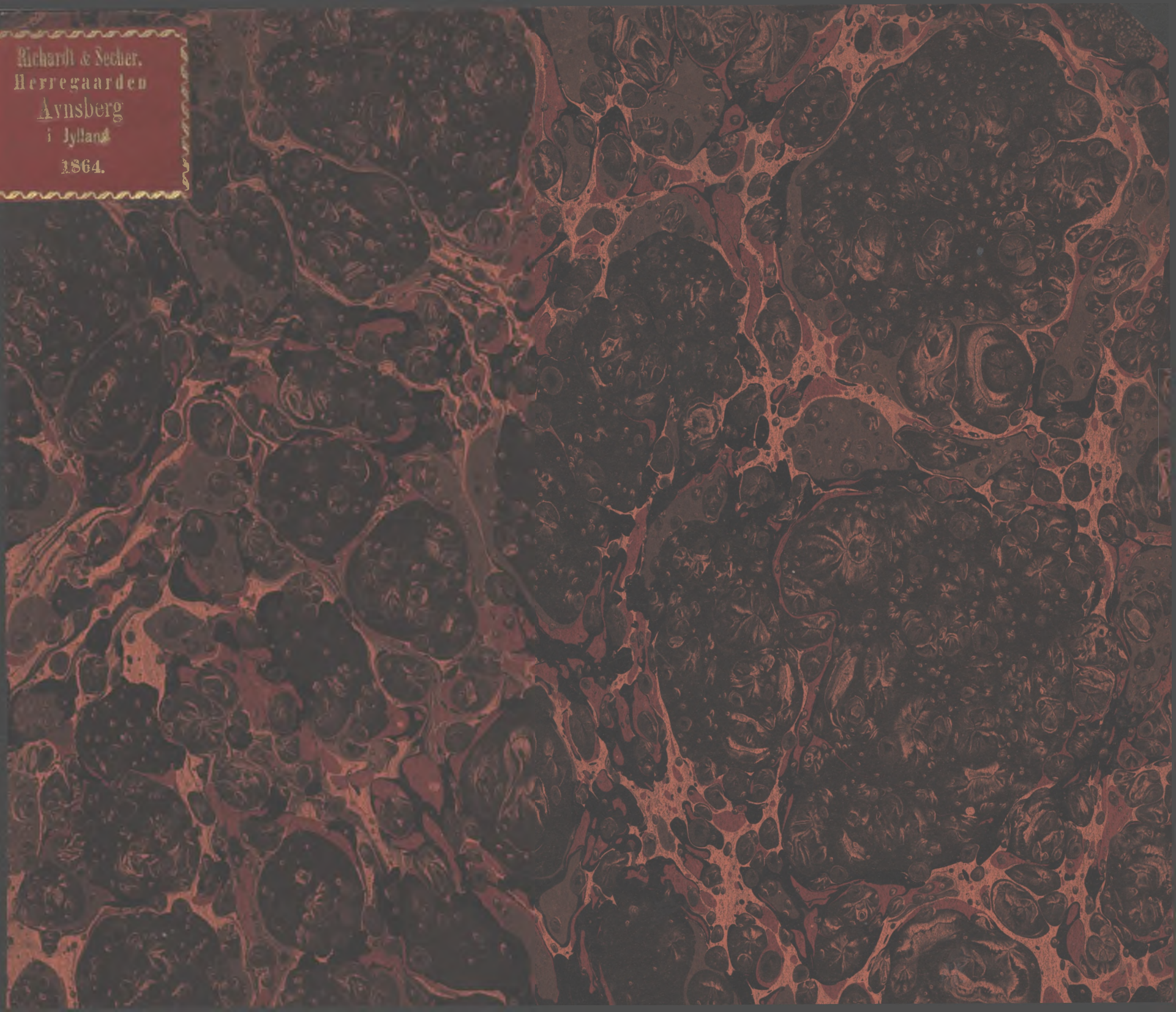
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Richardt & Secher,
Herregaarden
Aynsberg
i Jylland
1864.

F. Bisher del. N. 1881. G. v. 100.

C. A. Reitzel's Forlag

L. W. Tegner & Kistner's Billed-Inst.

AVNSBERG
i Jylland.

Avnsberg.

En af de ældste og mærkeligste Herregaarde i Nørrejylland er Avnsberg eller Avnsbjerg i Viborg Amt, Lysgaard Herred og Sjørølev Sogn. Efter et Sagn skal Gaarden have været til før den sorte Død, men i denne have mistet sine Beboere. Den skal derpaa være bygget af Jens Andersen, der var Landsdommer under Dronning Margrete. Hvis han virkelig har bygget Gaarden, har dette efter al Sandsynlighed fundet Sted i Kong Valdemar Atterdags Tid; thi allerede i Aaret 1377 tilhørte den en Æt, af hvilken den havde fine Ejere i en lang Arrække; det var Ætten Løvenbalk.

Den 1ste Juli 1377 var nemlig Niels Eriksen (Løvenbalk) af Avnsbjerg, som Gaarden forbum kaldtes, en af de Adelsmænd, der paa et Danehof i Viborg stadfæstede Kong Olufs Forpligtelse at holde Danmarks Riges Indbyggere ved Lov, Ret og Frihed. Hans Hustru var Fru Sofie Kantzou. Deres Søn var Jens Nielsen, hvem Gaarden tilhørte i Aaret 1391. Tre Aar senere tilfjødede Peder Høg ham Risgaard i Grønbat Sogn tilige med et Bol i Aller By i samme Sogn. Han blev 1396 af Dronning Margrete udnævnt til Landsdommer i Nørrejylland og havde dette Embede i mange Aar. I Aaret 1399, da han lod udstæde et latinsk Brev om, at han havde Alling Klosters Gods i Anse (Ans, Grønbat Sogn) i Værge af Klosteret, havde han opnaaet Ridderværddigheden. Til Dronningen tilfjødede han 1406 Dds Gaard og Fang (Vinkel Sogn) med mere Gods i

Middelfom Herred, hvilket Jens Brandsøn og hans Søster tilforn aatte (ejede). Aaret efter understrev han et Kvitebrev af Biskop Bo i Aarhus til Dronningen for Kalvø Slot og Samsø Land, hvilke havde været pantsatte til Bispestolen. Til denne Biskop Bo tilfjødede han selv 1416 abfilligt Gods. Som Landsdommer tilfødte han i Aaret 1420 Bor Frue Kloster i Aalborg en Eng. Til Børglum Kloster tilfjødede han og hans Medarvinge 1429 en øde Gaard i Musted, Verslev Sogn og Herred. Den oven nævnte Risgaard overdrog han 1430 til Alling Kloster. Tiden var voldsom, og Hr. Jens Nielsen lignede de fleste af sine Standsfæller i Lyft til at bryde Landefreden. Han ihjelslog Jens Jensen (Brof) til Klavsholm og maatte for at undgaa Blodhævn hdmhg knælende overrække bennes nærmeste Ætning en dragen Dolk og „bede dem for Guds Skuld unde ham Livet“, imod at han lod læse Messer for den døde, lod bære 30 Blus omkring bennes Ligvogn, lod opklæde 30 fattige og desuden udsende en Pillegrim til Jerusalem, en anden til Rom, fire til andre fremmede Egne og endelig ni til hellige Steder i Norden. Dette foregik i Aaret 1404. Hans Hustru var Fru Ellen Munk, Datter af Peder Munk til Holbækgaard. Hr. Jens Nielsen døde i Aaret 1438 og efterlod to Sønner, Erik og Mogens Jensen, af hvilke den sibste nævnes i Aaret 1429; han havde da Åsmildgaard i Svstrup Sogn, Hids Herred i Forlening af Biskop Torlof i Viborg. Hr. Erik Jensen arvebe den

Avensberg.

fæderne Gaard og afhændede 1438 en Gaard i Funder Sogn, Hids Herred. Han var først gift med Fru Karen Gylbenstjerne, Datter af Hr. Peder Nielsen til Aagaard og Fru Anne Lange, og siden med Fru Anne Albretsdatter, der i Aaret 1462 nævnes som hans Enke. Han har ifkun faa Aar haft Gaarden; Sønnen Erik Eriksen strev sig 1447 af Avensbjerg og var i det seneste Gaardens Ejer i Aaret 1453; en kort Tid var hans Broder Peder Eriksen til Vinderslev Medejer. Ridder var Erik Eriksen allerede 1454. I Rindelse Sogn paa Langeland fik han 1455 en Gaard ved Skjøde af Bøbneren Sep Nielsen og Robert Persen i Rejrup. I Aaret 1460 kundgjorde begge Brødrene, at de havde faaet Fyldest for al den Arv og Rettighed, der havde tilfaldet dem efter sin Moder Fru Karin baade i Tordegods og Vostab, hvisaarsag de udstædte Kvittering til Hr. Anders Pedersens Børn og Mavrids Nielsen (Gylbenstjerne) og deres Arvinge. Paa Gislum Herredsting udstædtes 1475 et Vidnesbryd om, at Hr. Erik havde gjort sin Laghævd med Hensyn til en Gaard i Dalbørg (Dallerup) i Føvulum Sogn. Paa Grund af et Retstrav, der var hele 78 Aar gammelt, blev der paa tre samfælde Ting paa Viborg Landssting afskættet Hr. Erik Eriksen Regnskab for 15 Nobler, hvormed det forholdt sig saalunde; at i Aaret 1400 havde Find Aagesen kjendt sig skyldig at udrede 60 fuldvægtige Nobler til Renten 10 af Hundrede til Hr. Dve Hase; og for Fjerdebelen heraf var det, at Hr. Jørgen Rud nu vilde have Godtgjørelse af Avensbjergs Ejer. I Oktober 1490 var Hr. Erik Eriksen tilstede ved Kongens Retterting, der holdtes i Viborg Bispegaard. Hans Kaar forværredes efterhaanden, saa at han maatte pantsætte en Del af sine Ejendomme, hvorom der haves flere Vidnesbryd, saasom et fra Hysgaard Herredsting, i Følge hvilket hans Foged Jes Povelsen paa tre samfælde Tingdage før St. Hansdag kundgjorde Løsning paa alt det Gods, hans Herre havde udsat til Pant der i Herredet, ihvor det laa, og derhos lovbød han den Sæd, som Mændene i Branum (Almind Sogn) havde faaet i den Jord, der laa til Snabbe, saa at han forbød dem at føre denne Sæd af Jorden. Han levede saaledes endnu ved Midsummerstid 1499; men hans Dage vare ikke mange derefter, og han har omstiftet Tiden med Evigheden omtrent 1503. Saa længe han levede, bevarede Witten endnu sin Anseelse; men med ham sank denne i høj Grad. Hans Søn Gert Eriksen

blev, eftersom Formuen var borte, og det maaste ogsaa stortebe ham paa aandelige Gøner, ifkun en „Smaamand“. Han i Forening med sin Moder Fru Thore og sine Søstre arvede vel Avensbjerg; men det varede ifkun faa Aar, inden den fæderne Gaard i det mindste tildels kom i fremmede Hænder, og noget deraf kom til en Mand, der var født „ufrelø“, men som allerede i Hr. Erik Eriksens Levetid havde haft en Del af hans Gods i Pant. I Aaret 1512 tilskjøbede nemlig Tomfru Pernille Eriksdatter tillige med sin Broders Gert Eriksens Samtykke en Søsterlob (d. e. en Sjettedel) i Avensbjerg og i de øde Byggesteder, som hørte dertil, en Søsterlob i Trevadsmølle i Tjends Herred med Dam og Damsbund og en Søsterlob i alt det Gods, som Kjøberen Niels Clementsen havde i Pant af hendes Fader. To Aar efter folgte hendes Søster Tomfru Gertrud Eriksdatter fra sig og sine Arvinge og til Hr. Predbjörn Pødebust (til Bøsborg og Rjørup) til evindeligt Eje en fuld Søsterlob i Gaarden; for i Forvejen havde hun ved Hysgaard Herredsting anset over, at Niels Clementsen sad i Avensbjerg og brugte denne Gaard uden hendes Minde, og hun forbød ham og hans Foged at bruge den ænten i eller uden Gaarde, førend hun havde faaet den Del, der havde tilfaldet hende efter Faderen. Fru Thore levede endnu i Aaret 1515.

Den ny Ejer af en Del af Avensbjerg Niels Clementsen forekommer i Aaret 1491 som Kong Hans's Skriver; 1503 havde han med Bysen Aarhus's Sager at gjøre, og 1507 og nogle følgende Aar var han Høvedsmand paa Kallø. Aar 1512 var han Rigsraad og Landsdommer i Nørrejylland, efter at han af Kongen havde faaet adelig Værdighed. Medejeren af Gaarden Hr. Predbjörn Pødebust har næppe haft noget godt Dje til ham, ej alene fordi han som borgerlig født havde faaet Sæde i Rigsraadet, men og fordi han i et Brev af 1512 gav Kongen det Raad, at han ej skulde lade Hr. Predbjörn tage til sig et Skib, som efter dennes Paastand var Stranddrag, men hvis Ladning efter Brevskriverens Forsikring var i god Behold; Skib og Ladning borde Kongen lade komme til Kjøbenhavn. Ogsaa modtog Niels Clementsen ikke ubetheliger Gaver i Tordegods af Kongen. Alt dette maatte opvække de gamle Rigsraaders og deres Standsfællers Uvillie, og i Raadet maatte han altid sidde „nederst paa Bænken“. Næppe var Kong Hans vandret til sine Fædre, førend de andre Rigens Råader paa det heft-

Avnsberg.

igste ubtalte sig imod sin „vanhyrbige“ Fælle, ankebe over, at han, stjønt „ufrels“, lige imod den hebengangne Konges Haandfæstning havde tilkjøbt sig frit Gods og faaet et af Rigens Slotte til Len og Landsdommeræmbede. Desaarfsag æfste de, at han skulde fjærnes fra alle sine Værdigheder; men Kong Christiern bad, at man dog for hans Faders „Lempes“ (gode Navns) Skyld endnu i nogen Tid vilde lade ham være i Landstinget; der skulde snart werde udnævnt en anden i hans Sted. Efter Januar 1514 nævnes han desaarfsag næppe længer som Landsdommer, og 20de April s. A. mistede han Kallsø Len, efter at han dog Dagen i Forvejen havde faaet Lensbrev paa Hind, Ulfborg og Båndfuld Herreder, i hvilke der ej fandtes noget fast kongeligt Slot; Blæsbjærg Len (Hjerm Herred) havde han allerede 1509, og ligeledes fik han nu Kirksund Færgested uden al Afgift for Livstid. Aar 1515 fik han ved Magestifte med Kronen en Del Gods i Lysgaard og Andst Herreder imod sine Ejendomme paa Mols. S. A. stiftede han et Alter for St. Nicolaus i Viborg Domkirke. Kort efter udnævnte Kongen ham til Hovedsmand paa Aalborghus, imedens han beholdt sine andre Len; her viste han stor Nidkærlighed i at forsøge Kronens Indtægter. Den 3die Decbr. 1517 fik han Kvittering for 2,500 Mark danske, han havde laant Kongen. Han døde ænten inden Udgangen af dette Aar eller og i Begyndelsen af 1518. I det oven nævnte Kæremaal over ham fra Rigsraadet heber det, at han for Kronens Penge har kjøbt adeligt Fordegods, hvilket efter hans Død borde sælges til Adelen, og Pengene for dette gjengives Kronen, og at det Gods, han havde faaet fra Kronens Bønder, borde disse have tilbage imod igjen at yde Skat og Leding til Kronen. Niels Klementsens fik saaledes Skyld for at have benyttet Kronens Penge for egen Regning og for at have indladt sig paa mindre hæderlige Godskjøb. Noget Ret maa hans Avindsmænd have haft heri; thi strax efter hans Død nævnes hans efterladte rebe Penge og hans Gods som tilfaldne Kronen, imedens hans Skyldnere udredebe sin Gæld til Kongen, der endog gav en Del af hans Gods til andre. Dog for han lempelig frem imod Enken Fru Anne Mikelsdatter og Børnene, idet han tillo dem at beholde Avensbjærg og noget spredt Gods, som det hed, paa Grund af de Tjenester, den afdøde Niels Klementsens havde ydet Kongens Fader og Danmarks Rige.

Hans Søn Rasmus Klementsens var i Begyndelsen af 1520 Kongens

Hoffinde, opkrævede samme Vinter Kongens Skat i Viborg Stift og fik i Maj 1520 Faderens gamle Len Blæsbjærg med Hind, Ulfborg og Båndfuld Herreder. At han var en raa og voldsom Mand, viser et Brev af Aaret 1522 fra en uavngiben, der ogsaa synes at have været Kongens Lensmand. I dette Brev heber det, at strax efter at Rasmus Klementsens havde faaet Blæsbjærg Len, lod han sig af Christiern Grøn kjøbe til at lade ihjelslaa en Karl, som han derpaa lod lægge paa Stejle. Løverbag næst for Midsommersdag for han til Hjerm Herred og sagde der overlybt for den menige Mand, at han saalunde vilde handle i sine Len som han havde Paabud om af Kongen, saa at hver den Mand, der havde mere Sølv end han for sin egen Del skulde udrede i Skat, skulde gjøre Ublæg for de andre, som intet havde, og hvis slige velstaaende Folk ikke vilde gjøre som han paalagde dem, da vilde han vandre til Kongen og saa dennes Brev, saa at han skulde tage fra dem alt det Sølv, de havde igjen. „Dette tog Almuen meget til Misthøffe“. Ligeledes for Rasmus Klementsens Midsommersdag til Holstebro og havde Provsten af Vestervig Niels Bodilsens med sig; han drak da saa stærkt Vin og thyst Al, at han blev beruset og hug sønder Gryber, Rander, Tønder og Glarvinduer, og alt, hvad der ellers var skrøbeligt i Huset, hvorpaa han og hans Svende løb med dragne Sværd ud paa Gaderne, saa at Kjøbmændene og Almuen, der vare til Marked, ræddedes og vare glade ved at komme af By. „Og hug han mere Sukker i Gaden og spildte i Huset mere end man skulde kunne kjøbe for 50 Mark, som bevisligt er“. Ia Brevskriveren paastaar endog, at han drev Kvindfolk ud af Sængene og trak dem ud paa Gaderne. Derfra drog han til Blæsbjærg igjen, og der hug han sønder Glarvinduerne i Borgestuen og siden alt, hvad han ellers kunde overkomme; ogsaa heri deltog Provsten. Dernæst rendte den sidst nævnte tillige med en af hans Svende og hug et Eg fordærvet for en fattig Mand og rendte det om Kulb tillige med Røer, og hvad der ellers kom dem i Vejen. Siden gif Rasmus Klementsens selv i Viborg ind til et Gilde, og der „blev den Tid saa meget Vin spildt, som hver Mand ved at sige af; hvad heller det kunde komme Eders Naade til Brøst eller Gavn, det stander til Besindelse“. De Urter og den Vin, som spildtes i Holstebro og Viborg, skulde baade han og Brevskriveren ikke kunne godtgjøre med den Indtægt, der kunde tilfalde dem. Siden reb han

Avensberg.

ind i Vester Herred (ved Varde), hvor han skulde udskrive en Skat paa Kongens Vegne; da førte man Ol og Mad hid, hvor han opholdt sig. „Det første han gjorde dem til gode, da hug han deres Tønder i sønder, men herefter som de forligtes om den Beskatning, som han gjorde dem, det spørger Ederes Naade vel“. Og da han siden skulde ride til Kongen i Sønderjylland, rendte han ind i samme Vester Herred og med spændt Armbørst til samme Herreds Ting; deraf blev Almuen meget uwillig til denne Skat. Kort Tid efter, den 22de Januar 1523 skrev Rasmus Clementsen i Viborg til sin Broder Jørgen et Brev, hvori han meddelte ham, at Raad og Ridderstab, Bønder og Kjøbstedmænd havde sammenført sig med hverandre, saa at de vilde leve og dø med hverandre og ikke længer være Kong Christierns hørige og lydige. Han selv var kommen til Viborg og havde villet ride til Kongen; men da kom Borgerne og bestolbede (belejrede) ham, saa at han maatte følge dem til Raadhuset, hvor de vilde have sat ham i Jern, truende ham med Døden; han saa sig da nødt til med to oprakte Fingre at sværge, at han vilde følge dem og give dem Borgen for sig, at han ej vilde skrive Kongen til eller give ham noget Dub eller selv ride til ham. Han ender Brevet saalunde: „Kære Broder, jeg er nu saa fuld med Sorrig og Kummer, at jeg ikke kan skrive dig mere til; jeg ved alligevel, det gælder min Hals, Gud bedre mig det! Jeg havde mit Regnskab saa klart, at jeg nu skulde have gjort min Herres Naade det, og mente jeg, at jeg skulde have kommet af med Vensteb, og maa du si hans Naade, at jeg ikke længer kan gjøre hans Naade min tro Tjeneste. Dig Gud befales!“ Uagtet han her ytrer, at det gjorde ham meget ondt, at han ikke længer kunde tjene Kongen, har han næppe ment noget dermed; thi allerede otte Dage derefter var han paa Oprørernes Side; han fremstod næmlig paa Bispegaarden i Viborg den 30te Januar for de oprørste Rigsraader, Bisperne Niels Stygge og Stygge Krumpen af Børglum, Over Munk af Ribe og Jørgen Friis af Viborg og Ridderne Pederbjørn Pødebusk, Jakob og Peder Lykke og Thge Krabbe med et Ræremaal over, at Kongen uden al Lov og Dom efter hans Faders Død havde tiltaget sig en Del Vordegods, Faderen havde kjøbt og tilpantet sig fra Adelsmænd og Adelskvinder, foruden en stor Sum i Guld, Sølv og Penge. Rigsraaderne udtalte da, at der var gjort Uffjel imod ham og hans Broder, og tilbødte

dem alt Gødet med Unbtagselse af Avensbjerg; ja de tilføjede endog, at de ej vilde have nogen til Konge, uden hvem der stabsfæstede denne Kjendelse, hvilket Kong Frederik gjorde i Maj 1523. Allerede i August s. A. gav Kongen endog sin „Hoffinde“ Rasmus Clementsen al Kronens Ret til Avensbjerg imod, at denne inden en Maaned udredede til Kongen 1200 rhinske Gylben. Efter at Rasmus Clementsen saalunde ved sin Haardhed og sin flette Fremfærd havde bidraget meget til, at den nørrejyske Almue sluttede sig til Opstanden imod Christiern den anden, gjorde han selv det samme, og de ny Magthavere belønnede ham rigelig. Rasmus Clementsen, hvis Hustru hed Fru Margrete, døde 1529; hans Moder levede endnu i Aaret 1535.

Det er omtalt, hvorlunde Komfru Pernille Eriksdatter 1513 havde affaaet en Sjettedel af Avensbjerg til Niels Clementsen; men dette Kjøb betragtedes senere som ughylbigt. Den 8de Maj 1519 skrev hans Eftermand som Hovedsmand paa Halsborghus Ejler Bryske til Kongen, at han havde talt med denne Komfru Pernille om hendes Søsterlob i Gaarden, som Kongen havde Lyft til at kjøbe. Hun gjorde Krav paa en Læst Korn sin Livstid og frit Hus i Ring (Rind) Kloster, hvorefter hun vilde udstæde Skjøde paa sin Del; han raader nu Kongen til at forlene hende en Læst Korn af det under Ring Kloster liggende Gods. Den anden Søster Komfru Gertrud, der havde solgt sin Del til Hr. Pederbjørn Pødebusk, maa ogsaa have ladet Kjøbet gaa tilbage; thi om hende ytrer Brevskriveren, at hun ej skulde have saa meget for sin Del i Gaarden, hvis Kongen ogsaa vilde kjøbe den. Han tilføjer, at der ligger Korn paa Avensbjerg, og at Almuen byder 5 Sk. for 1 Skjeppe Rug; har Kongen det ej selv nødtigt, da gælder det ingensteds mere. S. A. gav Kongen i Aarhus Fru Anne Mikkelbatter og hendes Børn Brev paa, at han havde uddt og skjødet dem i Forening til evindeligt Eje 1 Gaard i Røstrup, 9 andre Gaarde i Hramme Sogn og 4 Gaarde i Ulbjærge Sogn, alt i Rinds Herred. Da Kongen havde faaet Del i Avensbjerg, var i Aaret 1523 Hr. Peder Lykke til Hverringe Lensmand derover. Aaret efter bleve to Søsterlobber i Gaarden tilbødte Rasmus Clementsen; den ene var Komfru Pernilles, den anden hendes Søsters Fru Sofies. I en Skrivelse af 7de Mars 1529 siger Jens Hvas (til Raas) til Kongen, som atter maa have ønsket at faa Gaarden under Kronen, at han ofte havde talt og

Avnsberg.

handlet med den nylig afdøde Rasmus Clementsens Moder om Kjøbet af den Arv, som kunde tilfalde hende efter ham, men at han ej kunde komme til Ende med hende derom, og at ligesaa lidet kunde nogen af den hedengangnes Venner fange nogen Ende med hende derpaa; det var aabenbart, at hun strax efter Sønnens Død havde solgt det alt sammen til Hr. Mogens Gjøe, saavidt det tilhørte hende. Hvis Kongen gjorde nogen Endelighed med Rasmus Clementsens Arvinge, maatte han vel komme i Hu, at det Bøndergods, denne havde haft, nu maatte komme frit og uhindret til Kronen, d. e.: da Rasmus Clementsen, hvis Fader havde faaet adeligt Skjold, var vandret heben uden Livsarvinge, blev Godset, han havde arvet og forhvervet, atter ufrit, for saa vidt som det havde været ufrit tidligere. Hr. Mogens Gjøe til Gunderslevholm, der saalunde havde faaet Del i Gaarden, gjorde i Aaret 1536 et Magestifte med Hr. Predbjørn Pødebusk, og denne fik da ved andet Forbegods Fyldest for sin Trebiel i Avnsbjerg. Aar 1541 udstædte Kongen et Paabud til Mogens Munk (til Palstrup), Peder Ebbesen (Galt), Christiern Stygge o. fl., at de skulde stævne denne Hr. Predbjørn med de Breve og Skjøder, han monne have paa Gaarden, for at det kunde afgjøres, om alt var saa rettelig kjøbt, at det kunde staa ved Magt; ligeledes skulde de indstævne Niels Skeel til Nygaard paa Hr. Erik Eriksens Arvinges Vegne. Da hans Moder var af Eitten Løvenbalk, var han altsaa deres fødte Børge. S. A. dømte Landstinget, at Tomfru Gertrud havde for Klæde og Føde solgt sin Del af Avnsbjerg med hendes Broders Minde og faaet fuldt Vederlag. Alligevel gjorde Niels Skeel paa hendes og hendes Søsters Tomfru Pernilles Vegne Indsigelse, i det han mente, at de tre Skjøder ikke vare gjorte efter Loven, der siger, at Møbarn aldrig maa sælge sin Jord uden for Fattigdoms Skjld, og at det da skal ske med næste Frænders Raad og ej for mere tilfammen end for en halv Mark Sølv om Aaret, og at ingen Børge maa afhænde de Barnejorder, han har Tilfyn med. Han fremlagde derpaa i Aaret 1547 for Kongen og Rigsraadet den Dom, hvorved han 1542 havde vundet Godkjendelse som Søstrenes rette Børge, og paaistod nu, at de oven nævnte Skjøder skulde være ughldige. Aar 1543 havde Sorgen Dvitzov tilbømt ham at nyde og bruge to Søsterlobber i Avnsbjerg, og hans Indførsel skulde derfor stande ved Magt, indtil han lovlig

udførtes deraf. Ved Kongens og Rigsraadets Dom Palmesøndag 1547 tilbødtes de to Søsterlobber Niels Skeel paa de to Søstres Vegne, med Undtagelse af hvad der maatte være solgt efterhaanden til en halv Mark Sølv aarlig. Hr. Mogens Gjøes Arvinge skulde have de af ham udgivne Penge tilbage.

Hr. Mogens Gjøe havde forladt denne Verden i Aaret 1544, og hans Del af Avnsbjerg havde efter ham tilfaldet Sønnen Christoffer Gjøe, der nogle Aar senere tillige blev Ejer af Gunderslevholm. Han affandt sig, som det nedenfor omtales, med Niels Skeel; og fra nu af er der ikke længer Tale om flere samtidige Ejere. I Aaret 1546 kundgjorde han i Forening med sin Broder Falk Gjøe til Skjersø, deres Højsøstre og biskes Mænd, at de havde solgt til Eskild Gjøe til Gunderslevholm, Albert Gjøe til Klavsholm (Klavsholm) og deres Højsøstre og biskes Mænd alle de Arvelobber og Kettigheder, som havde tilfaldet dem efter alle disse Brøders og Søstres Fader Hr. Mogens Gjøe i alle Kjøbsted-Gaarde og Ejendomme i alt Danmarks Rige, hvilke vare i Kjøbenhavn en Gaard, kaldet Binggaarden, som tidligere hed Hr. Vendix's Gaard, hvilken deres salig Fader stiftede sig til af Fru Anne, Hr. Johan Urnes Enke, dernæst en Gaard og Grund, der kaldtes Fru Sigbrits Gaard og laa ved Helligaands Huses Kirkegaard, en Gaard i Kjøbmangerstræde (senere forvansket til Kjøbmagergade) og en Gaard i Studiestræde. Broderen Eskild Gjøe havde ejet Halvdelen af en Gaard i Korsør By; den tilfaldt Christoffer Gjøe, Hr. Herluf Trolle og flere af hans Arvinge, og disse solgte den 1560 til Vincens Suel til Klavsholm for 50 Tokumbdaler. Med sin Broder Albert Gjøe til Krænkerup (Hardenberg) havde han i Forening med Gregers Trubsen Ulfstand til Estrup, den sidste paa sin Søsters Fru Ides, Falk Gjøes Enkes Vegne, Strid om Arven efter Faderen. Paa Kongens Retterting sælledes der Aar 1557 den Dom, at Albert Gjøe ikke burde have Laas paa de Gaarde og det Gods, han havde arvet efter Faderen, førend han havde gjort Tævn-Ed med sine Søfende, og der var gjort enhver Fyldest, som det sig borde i ret Søfendestifte. Med den før nævnte Niels Skeel til Nygaard havde han i Marts 1560 en Keststrætte paa egne og Medarvinges Vegne paa Grund af Gaarden Bastrup (nu Marsvinslund, i Bium Sogn, Lysgaard Herred). Og

Avensberg.

med dennes Enke (Niels Steel døde 1561) Fru Karine Krabbe havde han en Strid om Hørup Mark (Hørup Sogn ligger ogsaa i Lysgaard Herred), der i det seneste begyndte 1567. I April 1573 udgik der kongelig Stævning til ham, at han skulde den 22de Juni s. A. møde med sine Breve og Vidnesbyrd, da Fruen havde sagt, at hun havde Tiltale til ham, fordi han tilegnede sig nogen Ejendom i Hørup Mark, endstjønt han tillige med sine Medarvinge havde ublagt hendes hebengangne Husbonde denne Mark foruden andet Gods for den Trediedel i Avensbjærg, som endnu den Gang havde tilhørt Hr. Erik Eriksens Døtre, og fordi han havde ført Trætte om dette Gods tværtimod den af ham indgangne Overenskomst, at han ej skulde føre Strid derom eller tilljende sig nogen Lod eller Del deri; ogsaa tilholdt han sig nogen Ejendom paa Hørup Mark imod Sandemændsbreve, hvilke af Ridemænd vare kjendte for fulde, da de havde været tilstede paa Marken; end videre paastod hun, at Ridemændene havde gjort fuldkomment Markeskjel. Desaarfag havde Fru Karine Krabbe bedet Kong Frederik den anden om at møde i egen Person for endelig at dømme dem imellem. Den 16de Juni paalagde da Kongen ved et Brev fra Skanderborg Peder Dre, Hr. Jørgen Vhke, Holger Rosenfrands, Peder Bille, Erik Rud, Jakob Ulfeld, Bjørn Raas, Bjørn Andersen, Ejler Grubbe, Peder Munk, Jørgen Marsvin, Peder Gyldestjerne og Oluf Mavridsen (Kroge-nos), alle Rigsraader, at møde ved Aastederne den 18de August for at hjælpe de stridende til Rette i Forening med Kongen og andre Medlemmer af Rigens Raad. Sagens Udfald er ikke bekjendt; men uden Tvivl har Fru Karine haft og faaet Ret over sin trættekære Modstander. Christoffer Gjøe døde 1584, og hans Enke Fru Birgitte Bølle arvede Avensbjærg efter ham. Den gamle Retsstrid om denne Gaard fornyedes atter, da en Kvinde nu havde faaet Gaarden; hun maatte søge Hjælp hos Kongen, og denne paalagde desaarfag i November 1589 Mavrids Stygge, Hans Lindenov og Jørgen Friis, at de skulde opføre alle de Breve, der monne gjemmes paa Gaarden og kunde indeholde Oplysning i denne Henseende, og overgive dem til Fru Birgitte Bølle. Fra Fru Birgittes Foged paa Avensbjærg Mikkel Andersen havest to ret mærkelige Breve til hende, hvilke give Oplysning om Gaardens og Agerdyrkingens Tilstand paa den Tid; det ene er af 14de

Juni 1587, det andet af 22de Juli s. A. I det første heber det: Alt er vel paa Gaarden, undtagen at 2 Øren ere døde. Kornet trives vel; der er faaet 31 Tdr. 4½ Skpe. Byg og 15 Tdr. 3½ Skpe. Boghvede. Skovene tegne godt til Olden. Siden St. Volborgs Dag (1ste Maj) er der tilflaaet i Lade-gaarden 5 Fdgr. 4 K Smør, gjort 120 Rangoste, 81 Staffetoste og 227 Sur-oste; hver Uge slaas der 6 K 5 Mk. (1 Tde. = 18 K og 1 K = 24 Mk.) Smør og gjøres 28 Rangoste, 21 korte Øste og 55 Euroste. Af Korn er der 140½ Tdr. Rug, 26 Tdr. Mel foruden alt det affallede Mel, 9 Kæster 10 Tdr. Malt, 4 Kæster 4 Tdr. 4 Skpr. Byg, 126 Tdr. Havre; der er solgt 68 Tdr. 2 Skpr. Rug for 7 Mk. 8 Sk. Tønden med Henstand til St. Olufs Dag (29de Juli), kontant kan intet sælges. Af Byg er der ifkun solgt 12½ Tde til 6½ Mk. Tønden, med Henstand til St. Mavrids Dag (22de Septbr.). Nu bydes der kun 6 Mk. for Tønden; Malt ville Bønderne slet ikke kjøbe, fordi de maa kjøbe saa megen Rug og Byg til Føde, og Rjøbmændene ville ifkun give 47 Daler for en Kæst Malt. Han tilraader hende alligevel at sælge, „da det vel næppe i mange Aar med Guds Hjælp bliver saa dhrt igjen“. Naar Tønden sælges for 6 Mk., og Henstand gives til St. Mavrids Dag, mener han at kunne sælge en god Del Byg og Malt. Det udgjør for Kæsten 54 Daler; men kommer Fruen selv derover, kan der sælges saa megen Rug og Malt som ellers. Han sender hende med Oluf 150 Tdr. Havre, 3 Tdr. Boghvedegrøn og 120 Daler, hvoraf han endda har maattet laane de 40 Daler i Viborg. Tidligere har han med Dubbet Iver sendt hende 149 Daler 1½ Mk., nemlig 18 Rosenobler, hver 4 Daler, 10 Englotter, hver 9 Mk., en dobbelt Dufat 13 Mk., ½ Mitreis (portugisisk Mønt) 6½ Mk. og dertil 50 Daler i danske Penge. Fruen havde skrevet, at man ved Ribe kunde faa 1 Ol Silb for 4 Hvide og 1 Tde for 1 Daler; han har dog ikke kunnet faa bedre Kjøb end 1 Ol for 8 Hvide, men har rigtig nok ikke heller søgt at kjøbe før 12te April. For nylig har han efter hendes Paalæg igjen haft Dub ved Ribe og kjøbt 107½ Ol Silb til 8 Hvide Olen, hvilket ikke udgjorde fuldt 4 Tdr. Silb, og 1 Tønde saltet Silb kan i Aalborg eller Ribe ikke faas under 2 Daler, og norste Silb ikke under 3 Daler. I Følge hendes Paabud har han forhørt sig om Vin: hos Jo han Drum i Aarhus kunde han faa 150 Amer, men ikke under 20 Daler for Amen. En Gaardmandsenke i Haurum (Hovlbjærg Herred) havde tillige med

Avensberg.

sin Søn ført Anke over Brevskriveren; men denne paastaar, at de begge fare med Pøgn, og at ingen „giver deres Ord mere Magt end som en Halvgaas“; sin Skyld og Landgilde har hun ikke udredet. Han har fæstet Gaarden til en Karl, som tog en af hendes Døtre, og havde Karlen end ikke gjort dette, da havde Brevskriveren dog fæstet ham Gaarden; thi Kærlingen havde været her paa Gaarden hos Fruen og lovet at fæste hin Gaard ved Juletid, men det gjorde hun ikke, og han kunde ikke faa Penge af hende, ej heller Borgen; men desuagtet skal han nok rette sig efter Fruens Skrivelse og gjøre hvad Ret er. Havfiskeriet var flet, og Fiske ne faldt faa og smaa, saa at der paa en Tønne Hvillinger maatte gives 900 Str. i Aabod. Falk Gjøe havde paalagt ham at bede hende have den Godhed at tage imod hans Havre paa Laaland og derfor lade ham faa ligesaa megen Havre igjen her paa Avensbjerg. Ogsaa ønsker Brevskriveren at vide, om hun vil have Smør eller Penge i Steden af sine Bønder, og hvad hun vil have for Tønden. Skulde Præsten Hr. Povel i Drum tale til hende om det Løfte med Povel Skipper, beder Brevskriveren om, at han maa faa ond Betsed; „thi det er en Skalk, og har han trættet med Fogeden et helt Aar og paafundet et skalkagtigt Forfald efter det andet“. Paa Gaarden, tilføjer han til Slutningen, ere der sytten Karle. Af Dyreriget er der 1 Hund, 1 Lam, 3 smukke Føl, og 3 Hopper ere med Føl. De kalkunse Høns have 11 Kyllinger. — I det andet Brev skriver han: Alt er vel. Kornet staar godt med Undtagelse af Boghveden, som frøs bort den næst forrige Torsdag. I 40 Aar har der ej været saadan Rug paa Gaarden. I den forløbne Tid af Juli Maaned har han ladet opbryde et stort Stykke Jord imellem Lade- gaarden og Humle Mølle; 400 Ræs Jord har han end videre ladet age i Ladegaardens. Tørven er for længe siden ager hjem. Kærhøet imellem Bium og Aeskjeld har han og i Hus, og næste Mandag lader han igjen slaa; han har ventet dermed saa længe, fordi Engene have saare lidet groet der i Landet. Med Bubbet sender han 135 Daler og Rosenoblerne tillige med Aabod derpaa. Rug er solgt for 7½ Mk., Byg for 6½ Mk. Tønden, men med Henstand til St. Mavrids Dag. Af Maltet folgte han foregaaende Torsdag til en Hol- lænder 7 Ræster for 48 Daler Ræsten; naar Maltet hentes, faar han Pengene; saa dyrt har han endnu ikke kunnet sælge. Af Lensmanden paa Aalborghus har han kjøbt 1 Ræst saltebe Ribbe Silb for 21 Daler. Med Bubbet sender

han 4 Røg, 2 Par Glasflasker og 89 Alen Lærred. Fra den 18de Uge efter hellig Trefoldigheds Søndag Aar 1586 og indtil sidste Paaste er der slaget 11 Fdgr. Smør og gjort 350 Euroste; men fra sidste Paaste indtil den Dag, da han skrev dette, var der slaget 13 Fdgr. Smør og gjort 272 lange Sødoste, 159 Stakketooste, 56 Gjebeoste, 546 Euroste, og om Ugen slaas der 5 A 9 Mk. Smør, og gjøres 28 Langoste, 14 Stakketooste, 3 Gjebeoste og 57 Euroste; paa Gaarden er der ifkun 1 Tønne gammelt Smør. At tage Land- gilbesmør af Bønderne fraraader han; thi de fleste have indrettet sig efter at yde Penge; dog har han taget noget Smør af dem, som havde Smør; han ønsker desaaarsag at vide, hvad Fruen vil have for Tønden, og end videre om hun vil sælge noget af Ladegaardens Smør. Der har været en stor Trætte imellem Dve Juel (til Mejlgaard og Palstrup), Lensmanden paa Silkeborg Mavrids Stygge og Ribefogeden paa Fru Birtes Begne om Hjøbjerg Skov; de havde Sandmænd derpaa, hvilke gjorde Markeskjel imellem Fredholt, Palstrup Mark og Hjøbjerg Mark, og de ginge Dve Juel et skjont Stykke Skov fra, hvilket han ej vilde haft for 500 Daler. Ogsaa med Mavrids Pødebussk har Brevskriveren en Trætte, der vil vorde langvarig, da en af Mavrids's Tjenere (Bønder) i Hovsbjærg Herred har taget et stort Stykke Eng fra Fru Birtes Tjener i Aarup, hvilket vel kunde yde 10 Ræs Hø aarlig og var al den Eng Manden havde. Han mener, at der maa findes en Raghævd paa samme Eng paa Herregaarden Klavsholm, og han har des- aarsag skrevet Fru Helvig til. Mavrids Pødebussk har faaet sin Stævning baade paa Rjørup og Verbæk. Mavrids Stygge er Fru Birtes rettelig gode Ven, „som hun borde gjøre noget til Billie igjen“. Jakob Høg har sagt, at han giver 10 Daler til et af ham omtalt Huses Bygning, og somme af Adelen 20, somme 30 Daler, somme mere; Fruen maa nu selv om, hvad hun vil give. Til Slutningen udtaler han sin Utilfredsighed med, at Fruen saa sjældent svarer ham, før det er for sent, og han beder hende om at lade ham snart faa efterset sit Regnskab, eftersom han har faa meget at tage vare, og Godset til Avensbjerg ligger afsprebt i saa mange Herreder. — Fru Birte Bølle forlob denne Verden den 3die Maj 1595 uden at efterlade sig Livsarvinge.

Avensbjergs næste Ejer var Peder Marsvin til Høllusgaard, der døde i Flensborg Aar 1614. Han var gift med Fru Mette Brahe, Datter af

Aonsberg.

Axel Brahe til Elved og Fru Kirsten Hardenberg, der overlevede ham indtil Aaret 1622. Deres Søn Sorgen Marsvin, som ved Moderens Død ifkun var 13 Aar gammel, arvede Gaarden. Den 7de Juli 1633 giftede han sig med Bomsfru Anne Helvig Gyldestjerne, hvis Forældre vare Mogens Gyldestjerne til Søholm og Fru Sofie Kantzau. Han laante i de følgende trange Tider Kronen en Del Penge, og desaaarsag udstædtes der i Juni 1649 et Kongebrev til Rigens Hovmester Hr. Tokum Wersdorf om, at Kongen havde til Sorgen Marsvin afstaaet Kronens Højhed, Herligheds- og Kalbsret til Ejsørlev og Bium Sogne, hvorfor Rigshovmesteren skulde sætte begge Kirkers Tiender i Hartkorn til 25 Rdlr. Tønden og afstrive dette paa Gældsrevet til ham. I December det følgende Aar udstædte Kronen et Pantebrev til ham for 10,121 Rdlr. 3 Sk., hvilke vare forstrakte i den sidste Krig, af ham selv de 3,670 Rdlr., de øvrige Penge af andre, hvis Ketskrav han havde opkjøbt; i Pant fik han afskillige Bøndergaardene i Lysgaard, Bind- ing og Øster-Lisbjerg Herreder. Sorgen Marsvin, der døde i Aaret 1671, var 1640 bleven Medejer af Røstrup og folgte 1655 Aonsbjerg til Rigsmarsk Anders Wille til Damsbo og Løgismose. Han overdrog strax denne sidste Gaard til sin Søn Erik Wille, der allerede i Aaret 1656 gif til sine Fædre. Hans Enke Fru Mette Rosenkrands folgte Gaarden 1669 til Christoffer Ulfeld, der døde Aaret efter i en Alder af ifkun 27 Aar. Ved at ægte hans Enke Fru Sofie Amalie Krag, Datter af Otte Krag til Volbjærg og Fru Anne Rosenkrands, blev Grev Otte Kantzau til Aalborg, der døde 1720, 88 Aar gammel, Aonsbjergs Ejer. Efter ham arvedes Gaarden af Sønnen Baron Otte Kantzau, som 1730 afhændede den.

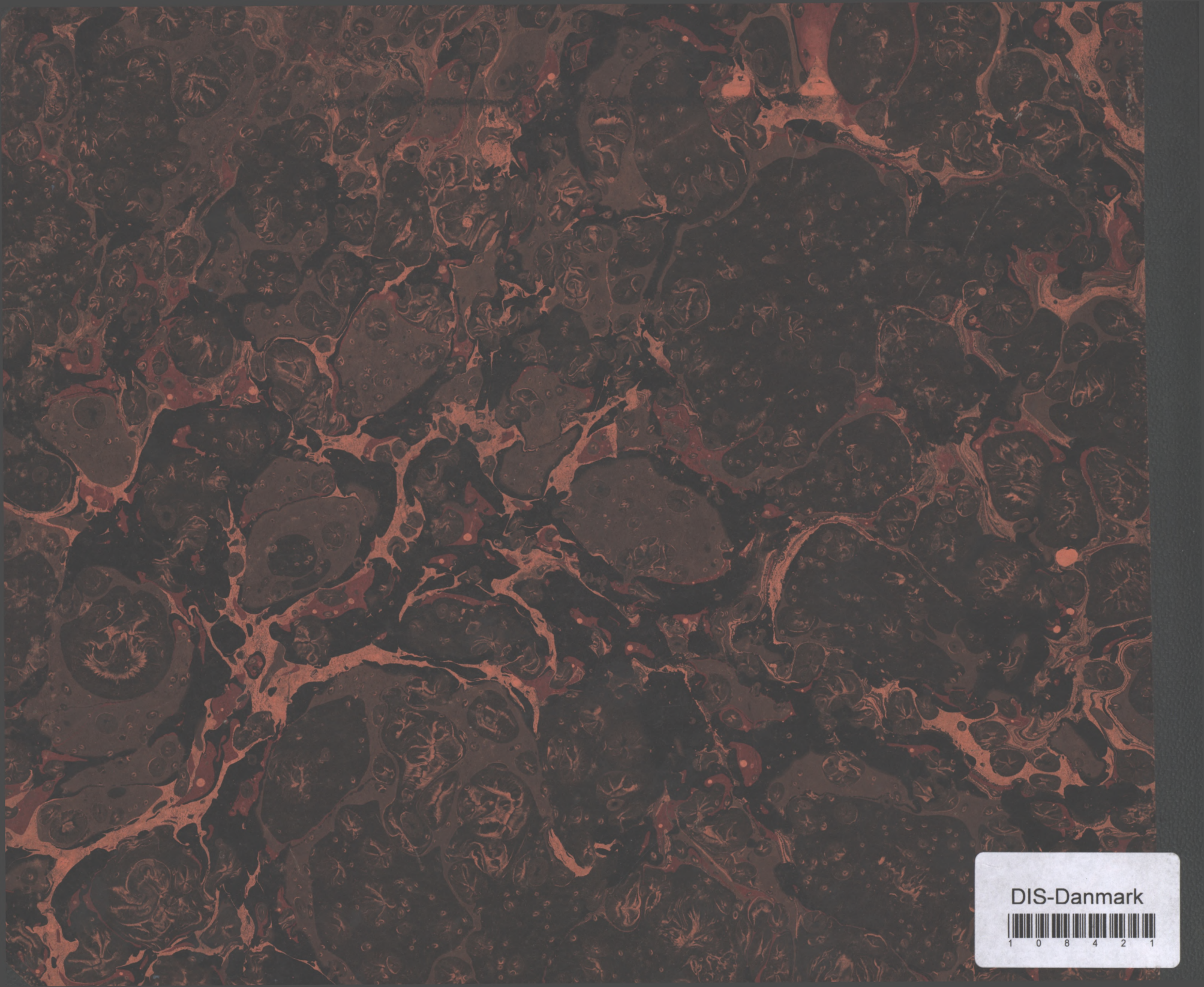
Rjøberen var Kommerceraad Sten Sjørgensen, der ejede Gaarden til sin Død 1754, og efter ham tilhørte den hans Søn Rancelliraad, senere Etatsraad Sten de Steensen, der 1750 var optagen i Adelsstanden. I „Egthten paa Aonsbjerg“ giver Sten Steensen Blicher, der, som han selv siger, i

sin Opvæxt oftere og længer end han ønskede, maatte opholde sig eller rettere indespærres paa denne Gaard, en Skildring af den godmodige Etatsraad, der var hans Moders Morbroder, og efter hvem han var opkaldt, og hans herle- shge Hustru, en Søster til Kammerherre og Landsdommer Frederik Schin- kel til Halb, hvilken sidste han tillige med hans Datter har skildret i „Enefte Børn“. Indtil 1793 ejede Steensen Aonsbjerg, som han forstjønede ved Anlægget af en smuk Have. Efter at have solgt Hovedgaarden til Hans Ammitzbøll og Birkedommer Møller bosatte han sig paa Liselund, en af dens Afhyggergaardene. Senere har Gaarden tilhørt Hans Wgidius og Søren Schødt, der kjøbte den 1798 og afhændede Bøndergodsset (300 Tdr. Hk.); Justitsraad Wisling og Kammerraad Sjørup, der ejede Gaarden fra 1807 til 1811 og folgte den til Generaladvokat Lindal, som bortsolgte Afhygger- gaardene Duellund, Dansborg og Humle Mølle, og Tiendekommissar Sjørup, der kjøbte den 1820 af Lindals Enke, derpaa Hans Landmark fra 1834 indtil 1839; da kjøbtes Aonsbjerg for 39,000 Rdlr. af E. S. Høpke. I Aaret 1841 blev Kammerraad Christensen Gaardens Ejer, og siden 1854 har den tilhørt Hr. P. E. Neergaard, der kjøbte den for 115,600 Rdlr.

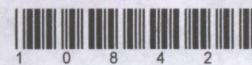
Stuehuset udgjør nu ifkun en Fløj, men har tidligere været meget større; det er af Bindingsværk og en Etage; fordem og endnu 1830 var det 3 Etager. Kjelberen er af meget tyk Grundmur og har maaste tilhørt den gamle Borg. Alle de andre Bygninger ere fra den nyere Tid; Ladegaarden er bygget af Sten de Steensen. Omkring Gaarden findes endnu nogle Levninger af Volde og Grave.

Gaardens Ager og Engs Hartkorn er nu 28 Tdr. 6 Skpr., og dens Skov- sthyld 2 Tdr. 2 Skpr., Fladeindholdet er 420 Tdr. Land Ager, 60 Tdr. Land Eng 216 Tdr. Land Skov, 38 Tdr. Land Mose, 14 Tdr. Land Have og Tofter, og 20 Tdr. Land ere ublagte til Lejehuse, ialt 768 Tdr. Land. Desuden hører til Gaarden Ejsørlev Kirke med Kirketienden og en Del af Korntienden.

DIS-Danmark

1 0 8 4 2 1